

Nationen kan ei udræde denne Byrde

Taler

Peder Flor

Dato

26 oktober 1822

Sted

Storthinget

Omstendigheter

Debatt om oppgjør av den dansk-norske statsgjeld

1 Hr. Præsident!

Der siges i Indstillingen, med Hensyn til et udenlandsk Laan, at det efter Bilag
Litr. A er at erholde i Capital-Afdrag og rente for 9 pCt paa 30 Aar, altsaa for
5 aarlig 180000 Sp., som i de 30 aar udgjør 5,400,000 Specier. Jeg gjentager, hvad
jeg allerede ytrede f. A., at Norge ikke i en Række af 30 Aar er istand til at
udrede en saa stor Sum, med mindre at Conjuncturerne imod Formodning
mærkeligen maatte forandres: men hvilken klog Mand vilde vel bygge sine
Foretagender paa Mulighedens Grundvold.

10

Det Norske Folk har aldrig været uvillig til at betale Skatter og Udgifter til
Statens Vedligeholdelse, og Restancerne ere nærmest at tilskrive Vanskeligheden
i at udrede dem: lad være, at maaske Lunkenheden paa sine Steder i at sørge for
deres Inddrivelse, kan have bidraget sit, men er det en Kjendsgjerning, at
15 Restancerne udestaae og have udestaaet fra det ene Aar til det andet, da gad jeg
nok vide, hvorledes man under de selvsamme Conjuncturer skal kunne i saa
lang række af Aar faae udpresset en nye Byrde af 180000 S. Sp. aarligen, forudsat
endog, at der blev derved: thi i det hele Litr. A tales ikke et Ord om, hvad vi
skulle forskrive os til for at erholde Laanet: efter samme maatte man, dersom
20 man ei med Vished vidste det Modsatte, troe efter al pari. Jeg indseer i Sandhed
ei Muligheden i at Nationen kan udræde denne Byrde, og Følgen maatte da
omsider blive den, at enten maatte Staten opløses eller Banken til Slutning tages
som det eneste Redningsmiddel, og da vilde dens Sølvfond alligevel gaae ud af
Landet, og dette ikke desmindre befinde sig i en dyb Gjeld. De der troe, at
25 Norge kan udrede 180000S. Sp. aarligen, foruden de øvrige hartad ubestridelige
Udgifter, have saaledes gjort Regning uden Vært, og træde netop i 1815 og 1816
Aars Storthings Fodspor, i at beregne Statens Kræfter.

30 Var her efter mine Tanker fornuftigviis andre Resourcer end Banken for at
dække Gjelden til Danmark, og kunde de af Committeeen foreslagne Midler
tilbagebetales uden i altfor høi Grad at lamme Statens Kraft, ifald det ellers ikke
leder til dens Opløsning, da - først da - vilde jeg være af Committeeens
Formening, men da jeg har seet Calculer paa Calculer over hvad, der skal
35 betales, men ikke en eneste, ikke engang et Vink, som gjør det sandsynligt, at
Byrderne ere overtagelige, saa kan jeg ikke være enig med Committeeen.

Naar Banken skal gjøre Laanet, maa vistnok Foundationens § 64 - see Litr. A i
Indstillingen - forandres: at den haarde Nødvendighed byder det er tungt,
40 meget tungt; men Retten dertil er vis; thi ingen privat Lov kan forandre
Grundloven, og her opstaaer netop det Tilfælde, at dens § 105 træder i fuld
Kraft. Committeeen sider i denne Anledning - see dens Litr. B - «at den vilde
gjøre en med Retfærdighedens Fordringer overensstemmende Erstatning
umulig og uberegnelig.» Jeg forstaaer ikke Committeeen her. Udlændingen
45 laaner os ikke Penge uden at beregne sin Sikkerhed og sine Fordele, og kan han
beregne dem, maa de og kunne udfindes for Banken. Committeeens Litr. C er
formeentligen bygget paa løs Grund: var dens Beregning end rigtig, som den
neppe er, saa er her ikke Spørgsmaal om at berige Actie-Eierne, men at komme
Staten til Hjælp i en Sag, som i modsat Fald letteligen kan lægge Grunden til
50 Statens Opløsning. At Actie Eierne forøvrigt maa vinde naar 1,900,000 S. Sp.
gjøres frugtbringende, og at Actierne derved maa stige, kan Committeeen med sit
Resonnem(en)t ei bortphilosophere, thi Regningen synes mig at være atfor
simpel til at tiltrænge nærmere Beviis.

55 Hvad Committeeen i Litr. D taler om Seddel-Ihændehaverne, foranlediger mig til
at spørge: Hvem ere de? Ere de vel andre end Statens Borgere? og naar
Committeeen taler om Uretfærdighed mod dem, har den da ei ganske tabt af
Sigte, at det er dem, ene dem, som maa og bør bære Statens Byrder? Har den da
ei forglemt, at Byrden for Seddel Ihændehaverne, som nærsten udelukkende ere
60 Skatteydere, og for størstedelen Statsborgere, formindskes, naar Statens Byrder
komme dens Borgere til gode, og sætter dem istand til at udvide eller fortsætte
den almene Rørelse, som netop er det Modsatte, naar Byrderne gaae til
Udlandet: heller ikke bør det tabes af Sigte, at Seddel-Ihændehaverne have
modtaget dem efter den for Øieblikket gjeldende Cours.

65 Til Committeeens Litr. e anmærkes: at virke varigen mod Coursens Forværrelse,

kan kun Handels-Ballancen, men Banken ikke uden for en kort Tid, det vil sige: indtil dens Sølvfond er udtømt; thi indføres der til Staten for en betydeligere

70 Capital end der udføres, saa kan Banken med sine 2 Millioner kun i faa Aar virke paa Coursen, forinden dens Sølvfond er vandret Heden eller adspredt som Avner for Vinden, og da maa dens Virken paa Cours ophøre af sig selv. Hvad Agioteurer¹, som Committeeen omtaler, angaaer, da kunne de visseligen skade, men det forekommer mig at være klart, at deres Sæde maatte være Christiania, 75 og der gives neppe en i den Bye, som har den dertil disponible Formue, og hvis det end var Tilfældet, saa vilde neppe nogen bemidlet Mand begynde paa et Foretagende, som vel kunde være forbunden med Fortjeneste, men hvorved ogsaa den betydelige Formue kunde gaae overstyr. Annerledes forholder det sig efter Committeeens Indstilling forud at bestemme Coursen; den formuende 80 Mand, som har disponibel Formue, hvilket - saavidt vides - finder mest Sted i Bergen, vilde vinde ved saadan Coursbestemmelse forud; thi naar man efter 5 Aars Forløb, ved at henlægge en Capital i sine Gjemsler, kunde uden Risiko see den fordoblet, saa maatte egen Fordeel drive enhver der har disponibel Formue, og altsaa in specie Bergenserne til strax at indtrække sine udenlandske 85 Fond eller saa meget deraf, som ansees nødvendigt, og ikke udgive mere deraf, end som en øiensynlig højere Fordeel - uindberegnet hvad der maatte medgaae til de daglige Fornødenheder - maatte bevæge til. At altsaa Bergens Byes Repræsentanter, hvis de lytte til Interessens Stemme paa Fædrelandets Bekostning, ville stemme for Committee-Indstillingen, har jeg alt angivet 90 Grunden til; men for enhver anden Repræsentant, som især ei har disponibel Formue, er denne Objection vistnok en Grund mere til ikke at indlade sig derpaa.

Under Litr. f etablerer Committeeen: at ved at laane hos os selv, opstaaer et større 95 Afhængighedsforhold til Udlændingen. Til den Ende spørges: opstaaer der da ei et langt vissere Afhængighedsforhold til Udlændingen ved at laane af dem? Iøvrigt er her Committeeens hele Resonnement uidentivl bygget paa løs Grund: Udlændingen tager ei vore Repræsentativer i Betaling for de Fornødenheder, som vi hente hos dem, og kun forsaavidt som de forsyne os med Varer paa 100 Credit, og de, der nyde godt af Crediten, ere istand til at vedligeholde den, kun forsaavidt foreskydes Landet igjennem dets Handlende Varer, paa dens Export-Artikler, men naar Exporterne ei ere istand til at dække Importerne, maa Crediten ophøre af sig selv eller sættes i det mindste paa den Fod, at Export og Import ballancerer: Vistnok kan Credits Svækkelse ikke finde Sted uden 105 nogle Familiers Undergang, men Afhængighedstilstand og Love af

Udlændingen kan for den Sags Skyld ei finde Sted. Det Sagte af Committeeen er saaledes formeentligen et Gøglelys, som ved mindste Nærmelse forsvinder. Den i samme Litera etablerede Formening, at vi skulde kunne betale Udlændingen, 110 men ikke Banken, aldenstund aarligen 180000 B. Sp. skulle vandre ud af Riget, er altfor iøinefaldende ugrundet til videre at commentere over.

Committeens Resonnement i Litr. g som tildeels er bygget paa det foregaaende Litr. f er af den Beskaffenhed, at jeg ei kan fatte andet end at man er berettiget til 115 at vende Spørgsmaalet om saaledes. Fordrer Committeeen, at det Norske Folk kun skal være retfærdigt mod sig selv men ikke mod Udlændinge? Eller hvortil et Resonnement, som gaaer ud paa at bevise, at vi udvide vore Hjelpeskilder - at vi ere redelige - naar vi laane hos Udlændinge, i stedet for at afbenytte Landets egne Resourcer? Hvad vilde vel en fornuftig Familiefader sige, om man vilde 120 gjøre ham viis, at det Sølv, som han har i sin Kjelder, ei maatte benyttes til at betale hans Gjeld, men at han burde dække samme ved Laan og Renters Svarelse, for at have den Fornøielse Tid efter anden at betragte det: vilde vel nogen Fornuftig antage saadant Resonnement for gyldigt, og er ei en Nation at betragte som en stor Familie? Forbliver altsaa Statens Sølvfond inden Riget, et 125 Laan gjøres, hvoraf aarligen skal svares Renter og Capital Afdrag, saa forbliver rigtig nok Sølv i Nationens Værge, indtil Nøden tvinger til at bruge det for at dække sine Forbindtligheder. Og hvilke Bekostninger er der ei forbunden med at lade Sølv gaae ind og ud af Riget. I en duelig Kjøbmands Hænder omtrent 10 pCt. i Provision, Forskud, Assurance ec., men i Statens altid langt mere. Mig har 130 det stedse forekommet: at man forfalder til Absurditeter, naar man ved Sophismer vil forsvare Sætninger, blottede for Sandhed og Fornuft.

At Committeeen forøvrigt har Ret i, at et fast og varigt Pengevæsen er ønskeligt, tilstaaes; men ligesom Ordsproget siger: at man købe Guld for dyrt, saa vilde 135 Statens Tilværelse sat paa Spil tilligemed dens Borgeres Lyksalighed, og den derav flydende Uorden i alle Statsforvaltningens Grene, for at give Pengevæsenet Fasthed, være altfor betænelige Offere, for at realisere en Idee, som torde være mindre realisabel, end Committeeen formener, paa den simple Grund, at Crediten maa opstaae igjennem Tillid, men ikke ved Tvang: Ogsaa 140 maa man bemærke, at en Nation kan være lykkelig endog under et ufunderet Pengevæsen; thi Coursens Forandringer ligetil 1807 havde ingen mærkelig Indflydelse paa Satssamfundets Vel. Norges Indvaanere havde i en lang Række af Aar, lige til 1807, levet saa behageligt og saa tilfreds, som nogen Nation kan gjøre Regning med og haabe, saa af den største Uleilighed ved Coursens

Forværrelse neppe da gik videre, end for Statscassen den, at Skatterne derved nedsattes paa et lavere Punct, end man havde beregnet; iøvrigt torde Coursens Forværrelse fra 1773 af, eller fra den Tid af, da Enkedronningen Juliane Marie havde saa vigtig Andeel i Statens Bestyrelse, have havt andre og det stærkere
150 medvirkende Aarsager, end det ufunderede Pengevæsen. Man hørte i hiin Tid aldrig Klage over Agiotage², og det torde endog nu snarere være et Phantom, man fægter imod, end Noget, der har sin Grund i Virkeligheden. Vilde man Spørge: Paa hvad Maade, eller efter hvilken Beregning kan man da berige sig ved Agiotage? Hvor ere de Mænd, der saaledes have beriget sig paa denne eller hiin
155 Stats Bekostning? tvivler jeg ikke paa, at man jo forgjæves ventet paa Svar.

Frygten for, at Coursen skal gaae i det Uendelige, er, efter min Formening, ugrundet, fordi, at vor Numeraire er altfor ubetydelig: men er denne Frygt det end ikke, kunde deels andre nok saa kraftige Midler anvendes derimod, deels
160 vilde, om alle andre Midler befandtes utilstrækkelige, det være tidsnok for et følgende Storthing at paalægge Statsborgerne, enten paa denne eller hiin Maade, en Skat i Sølv, for at forbedre Coursen; hvorefter i al Fald resulterede det Gode, at man ei havde anvendt større Kraft, end Øiemadet udfordrede.

165 Vilde jeg endog, efter visse Forudsætninger, tiltræde en Beslutning, som gik ud paa Afgjørelsen en bloc af Gjelden til Danmark, da maatte det Afslag, som den Danske Regjering er villig til at give, falde Landets Indvaanere, men ikke, igjennem et udenlandsk Laan, Udlændinge til gode, og jeg kan endog, fra den Synspunct betragtet, ikke være enig med Committeen i dens Indstilling.

170 Mine Grunde for, at bankens Sølvfond, fremfor et udenlandsk Laan, hvis Storthinget maatte antage Forslaget at afgjøre paa engang Gjelden til Danmark, bør, som et Laan til Staten, gives Fortrinnet, ere følgende:

175 1) Det er Hans Majestæts naadigste Proposition, og følgelig har Høistsamme anseet det gavnligt for Staten.

2) En Sum af 400,000 S. Sp. falder derved Nationen til gode.

180 3) Staten sætter sig ei i Gjeld, og altsaa ei heller i Afhængigheds-Tilstand hos Udlændingen, og udsætter sig desaarsag ei for, at nogensomhelst Conjunctur vil gjøre det umuligt, at opfylde indgangne Forpligtelser.

185 4) Storthinget fremtvinger ikke derved en ufavorabel Cours, som vilde blive
følgen, naar Vexler aarligen skulde kjøbes for at dække Renter og Capital-
Afdrag; thi Coursen paa udenlandske Vexler retter sig efter Mængden af
Kjøbere; og hos os maa udenlandske Penge retteligt betragtes som en Vare-
Artikel, der er underkastet Kjøberes og Sælgeres Mængde, hvilket neppe Nogen
190 kan drage i Tvivl.

5) Bankens Actier ville stige til Fordeel for Actiehaverne, naar Bankens Sølvfond
gjøres frugtbringende, og erstatte disse noget af det ved Bankens Oprettelse lidte
Tab, der har Billighed med sig: ligesom og renterne, udbetalte i Sølv, til
195 Actiehaverne, maatte mægtigen virke til Coursens Forbedring.

6) Tages Banken end ikke nu, er det let at forudsee, at den i Tidens Løb vil
komme til at afbenyttes for at dække Rigets Mangler. Ved at tage den strax,
sparer Staten formodentlig endog Millioner.

200 7) Denne Plan indeholder intet Kunstlet. Intet, som kan sætte nogen
Repræsentant eller Borger i Frygt for Statens Opløsning; thi det Værste, som
kunde hænde, var, at Staten ikke kunde opfylde sine Forpligtelser til Banken, og
i dette Tilfælde var det ønskeligere, at saadant traf en indenlandsk Indretning,
205 end Udlændingen, fordi de, der leed derved, maatte, som Indfødte, ansee sig
forbundne til at komme Statssamfundet til Hjælp, og bidrage til dets
Opretholdelse. Ogsaa fortjener det at bemærkes, at saadant Tilfælde ikke saa let
opstaaer, som igjennem et udenlandsk Laan, fordi de Summer, som Statscassen
udbetaler til Statsborgerne, kommer igjennem den almindelige Rørelse andre
210 Borgere og derved igjen Statscassen tilgode. De Summer, derimod, som
igjennem Renter Gaae ud af Riget, ere for evig tabte, og kommer aldrig mere
Norge tilgode.

8) Skaanes Banken, vil det have Udseende af, at man hyldede den
215 Grundsætning: at denne Indretning er vigtigere, end det Heles Opretholdelse.

9) Byrderne, som Gjelden til Danmark maae foranledige, fordeles bedre iblandt
Statsborgerne, og blive derved mindre følelige, hvorved Staten ikke end
yderligere tvinges igjennem Udpantning for Skatter at drive Borgerne til Armod
220 og Bettelstaven.

225 Imidlertid gives der hos mig kun en Objection, som kan bevæge mig til at
stemme for nogen Forandring i de Beslutninger, som Storthinget a.p. fattede
denne Gjenstand angaaende, og den er, at Byrder, som Storthinget da til
Gjeldens Betaling paalagde Nationen, ikke af den i Tidens Længde kunne bæres.
Saavel Committeens Medlemmer i Særdeleshed, som samtlige daværende
230 Repræsentanter i Almindelighed ville erindre at jeg i Committeen erklærede, at
Nationen ingen anden Resource har, for at afgjøre de paatagne
Forbindtligheder end at tye hen til Banken, ligesom jeg og offentligen gjentog
samme Erklæring, da nuværende Krigscommissair Sebbelow i Storthinget
foreslog, at Banken maatte tages til dette Øiemed. Af denne Formening har jeg
235 været, er og vil fremdeles blive, fordi jeg i en Sag af saa vigtig Natur, hos mig selv
nøie veier alle Grunde for og imod, forsaavidt mine Evner tillade det, og jeg
erklærer gjentagende, at det er min fulde Overbeviisning, at Nationen alligevel
maa komme hen paa det Punct at tage Banken, om endog udenlandsk Laan nu
gjøres, og da vil den gaae, og en byrdefuld Gjeld alligevel hvile paa Nationens
240 Skuldre.

Skjøndt det af Committeen fremsatte Lovforslag ikke er en Gjenstand, som nu
er sat under Debatte, saa vil jeg dog for den Indflydelse, som det kan have paa
nærværende Sag vise de Følger, som Forslagets 2, 3, 4, § vilde have ifølge med
245 mig, naar af de deri proponerede Bestemmelser bleve tagne til Følge, da vilde
deraf resultere, at man i de af Committeen ommeldte fire Aar vandt ved at
henlægge Capitaler fulde 90 pCt., men derimod, i de 5 Aar 100 pCt., altsaa 20
pCt. aarligen, blot ved at lade Capitaler ligge urørte hen i sin Skuffe, og om end
Capitalisten kunde tiltrænge noget af Capitalen til sine Fornødenheder ikke
250 Gevinsten ikke mindre vis og stor. Ved saadan Foranstaltning udsættes Statens
mindre formuende Borgere for total Ødelæggelse igjennem Næringsveienes
Standstning, som maatte flyde af at Capitaler henlagdes ubrugte. Skatten kunde
da ei indkomme og en total Forvirrelse opstaae i alle Forvaltningens Grene. Den
Rige kunde end mere berige sig, og den Fattigere end ydermere forarmes.
255 Overalt saa er Coursens Forbedring til al pari en Sag, som ikke engang
Embedsmanden burde ønske, thi enten maa den Elendighed som finder Sted i
Danmark, at den ene Eiendom efter den anden bortsælges for Skatter, ogsaa her
opstaae, eller maatte Embedsmanden tilsidst umulig kunne erholde sin Gage, og
udentvivl vilde begge Dele finde Sted.

265 ¹ Agioteur = børsspekulant.

² Agiotage = spekulasjon i kurssvingninger.

270

Kilde

Morgenbladet, 30. oktober 1822.

275

Emner

Debatt, Innlegg i Stortinget, Union

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/nationen-kan-ei-udraede-denne-byrde>

280

285

290

295

300